

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרז
ערש"ק פרשת עקב ה'תשע"ז

בין "גשמיכם" ל"מטר ארצכם"

תפילת שמונה עשרה בקול רם

מצות תלמוד תורה בנשים

השגחה פרטית ומניעת ההתאוננות

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת עקב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

חשבון כפי שהוא מצד הנשמה, שהיא תמיד "באמנה אתו ית'", ולכן מצד הנשמה אין זה אלא דמיון, ודוקא עי"ז נפעלת הכוונה; אבל אליו עצמו - אין זה נוגע, שהרי מה בכך שזהו דמיון, כאשר הוא עצמו נמצא בתוך הדמיון! אצלו זוהי אכן המציאות - ש"עסן עסט זיך", "שלאפן שלאפט זיך", ו"דאוונען דאוונט זיך ניט"!

כשמדובר באכילה, או בענינים גשמיים אחרים - אין הוא זקוק להתבוננות ולהשתדלות בדבר, ונעשה בדרך ממילא. ואילו כשמדובר בתפלה - זקוק הוא להתבוננות, ועליו לערוך כו"כ הכנות ("גאנצע הכנות") והשתדלויות עד שיתעורר כו'.

אלא מאי, זהו ענין של דמיון - הרי הוא עצמו נמצא בתוך הדמיון, ואצלו - זוהי המציאות!

ונוסף לזה:

ענין זה (ש"עסן עסט זיך כו") - אינו רק מצד התולדה ומצד עצם ירידת הנשמה בגוף (שאכן זו היא הכוונה, שאף שאין לו חשק להתפלל, מ"מ יתגבר על זה), אלא גם מצד מעשיו - מצד זה שחטא ופגם ועבר את הדרך ונפרד מאלקות. והיינו, שבהמקום (דרגא) שבו פגם ונפרד מאלקות - שם אין לו חשק כו' ("דאָרטן ווילט זיך עם ניט")!

ועל כך מנגנים "עסן עסט זיך"...

(אחרון של פסח תשי"ד)

והענין בזה – שמעלת הצמאון גדולה ביותר, כפי שאמר דוד המלך בהיותו "במדבר יהודה", "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ צי' ועיף בלי מים", וממשיך, "כן בקודש חזיתך", ופירש הבעש"ט: הלאי בקודש חזיתך, היינו, הלואי שגם בקודש יהי צמאון כזה כמו "בארץ צי' ועיף בלי מים".

ובשביל מעלת הצמאון, כדאי להקב"ה להמתין שבמשך כמה שנים יהי מקום זה "ארץ צי' ועיף בלי מים", כדי שיהודי יבוא לשם ויעשה שם מקום תורה, מצד צמאוננו לה'.

אי אפשר לדעת מה יקר יותר אצל הקב"ה: קיום תומ"צ במשך שנים אלו, או הצמאון של יהודי!.. ולכן, בשביל מעלת הצמאון של יהודי, כדאי שבמשך זמן לא יהי מקום זה מקום תורה, כדי שיבוא יהודי ויצעק "צמאה לך נפשי" – שעל צמאון כזה מתברכים: "הלואי בקודש חזיתך" – ויעשה שם מקום תורה.

(ש"פ ראה תשמ"ז)

הניגון "עסן - עסט זיך"

[עסן - עסט זיך, טרינקען - טרינקט זיך, וואס זאל מען טאן אז עס דאוונט זיך ניט". היינו, שהחסיד מתאונן ותובע מעצמו מדוע חסר לו הרגש והטוב טעם בתורה ותפלה כמו שיש להאדם להבדיל במאכל ומשנה ובשינה].

בא ה"קלוגינגער" [=כינוי ליצר הרע], וטוען:

האמת היא, שהתפלה היא כדבעי, "עס דאוונט זיך", ואילו האכילה – "עסט זיך ניט". ורק כדי שהעבודה לא תהי' באופן של "נהמא דכסופא", עשה הקב"ה שיהי' נראה מצד הגוף ונפש הבהמית ש"עסן עסט זיך" ו"דאווענען דאוונט זיך ניט", אבל אין זה אלא דמיון בלבד, והאמת אינה כן. וזוהי כל הכוונה – שמצד הגוף ונפש הבהמית אכן יהי' נראה דמיון זה (ש"עסן עסט זיך כו"), ואעפ"כ – יתגבר על זה.

ובכן:

טענתו שמצד הנשמה "דאוונט זיך" – אמת היא, שהרי ודאי כן הוא, שמצד הנשמה כמו שהיא, אין לו שייכות כלל לענינים גשמיים, ורצונו הוא רק באלקות; טענתו שכל הענין (ש"עסן עסט זיך כו") אינו אלא דמיון – אף היא אמת; וגם טענתו שדוקא ע"י דמיון זה נפעלת הכוונה העליונה – היא שוב אמת.

ואעפ"כ – אין זה ממועט כלל את הבכ"י שעליו לבכות ולא להיות שבע-רצון ממצבו, שהרי כל הענינים הנ"ל אינם ממעטים משפלותו, כי: כל האמור הרי זה

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

בין "גשמיכם" ל"מטר ארצכם"

מדוע כאן מפרש רש"י שירדו הגשמים "בלילות" ואילו בפ' בחוקותי כותב שירדו הגשמים "בלילי שבתות"? / בין "עשיתם מה שעליכם" ל"עשינו מה שגזרת עלינו" / ביאור חילוק הברכות שבפרשתנו לבין הברכות שבפ' בחוקותי

(עי' לקוטי שיחות ח"ט עמ' 115 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ח

תפילה - "קדשים" או "מעשה בראשית"? / בין אותיות הכתב ללימוד בעל פה

יינה של תורה.....ט

תפילת שמונה עשרה בקור רם

תפילה על פי הזהר - בלחש גמור / סולם התפילה - עד עולם האצילות / תפילה לחש - ביטול בתכלית / "ישראל וקוב"ה כולא חד"

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 192 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

בין חמימות הנחש לקרירות העקרב / מדוע תפש משה את הלוחות?

חידושי סוגיות.....יד

מצות ת"ת בנשים

סיק דחיובן בלימוד הלכות הצריכות הוי בגדר ת"ת ולא רק הכשר מצוה / יפלפל במה שהש"ס לא הזכיר חלקן הנ"ל בת"ת אלא דוקא הא דאקריי ואתנויי לבנייהו ולבעליהו

(עי' לקוטי שיחות ח"ד עמ' 37 ואילך)

תורת חיים.....יח

טיפול רוחני למהושי הרגלים

היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (עקב יא. ו. רש"י)

דרכי החסידות.....כ

השגחה פרטית ומניעת ההתאוננות

הוספה - שיחות קודש.....כב

סיפורם של ארבעה ניגונים - במסילת החיים

דברות קודש ואודות ארבעה ניגונים חסידיים, וביאורם בעבודת השי"ת

לקראת שבת

כה

תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' כו" - הרי ניגון זה נותן כח וחיזוק בקיום התומ"צ.

(יום ב' דחג השבועות תשי"ג)

הניגון "ניע זשוריצי כלאפצי"

[ניע זשוריצי כלאפצי, שטא איז נאמי בודיעט מי פאיעדעם דא קארטשאנקע טאם אי וואדקא בודיעט (= א"ל תתיאשו נערים, מה יהי' איתנו אנחנו נגיע לפונדק ושם יהי' - משקה)].

כיון שישנם בין המסובים שאינם יודעים את התיבות של ניגון זה ופירושן - אבארם בקיצור, והעיקר הוא הפירוש הפנימי שבדבר, כפי ששייך לכאו"א לפי ענינו.

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שניגון זה ניגנו חסידי אדמו"ר האמצעי, בשפת המדינה שחיו בה, ופירושו, שלא ידאגו כו', כיון שתיכף יגיעו ל"מרוח" ושם יהי' משקה.

ותוכן הדברים - ביטוי ההשתוקקות והתקווה של חסידים לבוא אל הרבי ולשמוע חסידות, שלכן, גם כאשר נמצאים בדרך, הנה למרות טלטול וקשיי הדרך (ריבוי הגשמים וכיו"ב) - אין מקום לדאגה, מצד התקווה והבטחון שתיכף באים אל הרבי, ושם יהי' "משקה" - לרוות את הצמאון האמיתי לדבר ה', באר מים חיים, דברי אלקים חיים.

וכן הוא גם בנוגע לכללות מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות - שלמרות חשכת הגלות, אין מקום לדאגה כו', כיון שישנה הבטחת הקב"ה שבדאי באים להמטרה והתכלית - מחוז חפצם - של כללות העבודה, בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' שלימות הגילוי דמקור מים חיים, א"ס האמיתי.

ובכח זה נעשית כללות העבודה דומן הגלות באופן של הליכה בעילוי אחר עילוי מתוך שמחה וטוב לבב.

(יום ג' דחול המועד סוכות תשי"ג)

הניגון "צמאה לך נפשי"

יש מקומות שלעת-עתה אינם "מקום ישוב", כיון שאין בהם "מים" - "אין מים אלא תורה", והכוונה בזה היא - שיבוא יהודי למקום זה שהוא "ארץ צי' ועיף בלי מים", ויהי' לו צמאון לאלקות, ומצד זה יפעל להאיר שם באור התורה והמצוות.

רחם עלינו, ברחמיך דייקא (רחמי של הקב"ה), כיון שאין אנו יודעים עד כמה גדלה הרחמנות עלינו. וזהו מה שממשיכים ומבקשים "ותן בלבנו בינה לאהבין כו'" – שנבין את גודל הרחמנות עלינו.

("הלאוי בקודש חזיתך"), ולכן התנועה היא "חלקה", "אין א פוץ און אן א קנייטש", כדרכה של בקשה, משא"כ בבכא השלישית – הפירוש "כן בקודש" הוא "כן" מלשון "הן".

מרירות – הדרך לצמאון

אמנם, גם כאשר נמצאים במצב שאין אפילו ענין של צמאון – אזי העצה לזה היא להתבונן בענין זה גופא – עד כמה גדול ריחוקו מהקב"ה עד שאפילו צמאון אין לו, ועי"ז לבוא לידי מרירות והתעוררות רחמים רבים על נפשו על גודל ריחוקו מהקב"ה.

וזהו תוכן הבקשה בתפלה "ברחמיך הרבים רחם עלינו כו' ותן בלבנו בינה להבין כו'" – שהרחמנות היא גדולה עד כדי כך, שהאדם עצמו אינו יודע עד כמה גדלה הרחמנות עליו, כיון שמצד גודל הירידה אינו מרגיש את גודל הרחמנות עליו, ולכן מבקשים "ברחמיך הרבים

וע"י המרירות והתעוררות רחמים הנ"ל – באים לידי כך שמרגישים את גודל הרחמנות, ומתעוררים בצמאון לאלקות.

וזהו תוכנו הפנימי של הניגון שחסידים ניגנו זה כמה דורות: "עסן עסט זיך . דאווענען דאוונט זיך ניט" – מרירות והתעוררות רחמים על כך שכאשר מדובר באכילה אין צורך בהתבוננות והשתדלות כו', והענין נעשה בדרך ממילא, משא"כ כשבאים להתפלל, שהוא ענין הצמאון לאלקות – יש צורך בהכנות והתבוננות כו'.

[ובהמשך לזה צוה לנגן "עסן עסט זיך"].

(ש"פ קדושים תשי"ד)

הניגון "אני מאמין"

יש חביבות מיוחדת לניגון "אני מאמין" – ניגון שניגנו יהודים בשעה שהלכו למסור נפשם בפועל ממש על קידוש השם, שכן, להיותם בני אברהם יצחק ויעקב יש בהם כח המסירת נפש שמצד נקודת היהדות, ועד כדי כך, שאף שידעו היטב להיכן מוליכים אותם, הלכו בתוקף ומתוך ניגון!

וכשם שמצינו שחטה אחת פוטרת את הכרי (חולין קלז, ב. רמב"ם הל' תרומות רפ"ג), היינו, שהחטה נעשית קודש והיא בבחינת "שליח ציבור" עבור כל הכרי, כן הוא גם בנדו"ד – שע"ז שיהודים הלכו למסור נפשם על קידוש השם עם ניגון זה, נתקדש הניגון, ולא עוד אלא שע"ז פעלו שכל אלו שינגנו ניגון זה, יתוסף אצלם כח וחוזק בענין המס"נ, וע"פ המבואר בתניא (פרק כ"ה) ש"קיום התורה ומצוותי

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

בין "גשמיכם" ל"מטר ארצכם"

מדוע כאן מפרש רש"י שירדו הגשמים "בלילות" ואילו בפ' בחוקותי כותב שירדו הגשמים "בלילי שבתות"? / בין "עשיתם מה שעליכם" ל"עשינו מה שגזרת עלינו" / ביאור חילוק הברכות שבפרשתנו לבין הברכות שבפ' בחוקותי

"והי' אם שמוע תשמעו אל מצוותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגנך וגו'" (פרשתנו יא, יג-יד).

והנה, כעין ברכה זו מצינו כבר בספר ויקרא, בתחילת פ' בחוקותי: "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם וגו'".

אמנם, על הברכה שבפ' בחוקותי "ונתתי גשמיכם בעתם" – מפרש רש"י: "בעתם – בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות"; משא"כ על הברכה שבפרשתנו הוא מפרש: "בעתו – בלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר: בעתו, בלילי שבתות, שהכל מצויין בבתייהם".

והיינו, שבפ' בחוקותי נוקט רש"י בפשטות שיהיו גשמי ברכה עד כדי כך שירדו רק בלילי שבתות" (ואינו מביא פירוש נוסף), ואילו בפרשתנו מביא רש"י – כפירוש ראשון ועיקרי – שהגשמים ירדו בלילות בכ"ז, והיינו, שלפירוש זה לא יהי' מספיק הגשם של ליל שבת בלבד ולכן יהי' צורך בזה שהגשמים ירדו גם בלילות שבמשך השבוע (אף שבמשך השבוע יש היוצאים החוצה לצורך עסקיהם כו' גם בלילה, לא כמו ליל שבת "שהכל מצויין בבתייהם").

אך לכאורה הדבר פלא, דכיון שבשני הכתובים נאמרה לשון שווה (לכאורה), למה ישתנה "פשוטו של מקרא"?!

ב. ויש לומר בזה:

בפרשתנו נאמר "ונתתי מטר ארצכם" (בעתו), ואילו בפ' בחוקותי נאמר "ונתתי גשמיכם" (בעתם). והיינו – בפרשתנו ברכת המטר מתייחסת היא להארץ של בני ישראל, "מטר ארצכם", ואילו בפ' בחוקותי מתייחסת ברכת הגשמים לבני ישראל עצמם, "גשמיכם".

ולפיכך (ראה גם צדה לדרך בפ' בחוקותי שם. ויש להאריך בזה, ואכ"מ):

בפ' בחוקותי, כאשר ברכת הגשמים מכוונת בעיקר לבני ישראל עצמם, "גשמיכם" – באה הברכה בזמן הטוב ביותר עבור בני ישראל עצמם, כאשר יהודים נמצאים בבית ואין דרכם לצאת החוצה; ולכן מפרש רש"י "בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות".

אבל בהכתוב כאן, שהברכה היא בעיקר להארץ, "מטר ארצכם" – מפרש רש"י את הברכה לפי גדר הארץ, ומצד גדרי הארץ אינו מסתבר שיספיקו הגשמים של "לילי שבתות" בלבד, ולכן מעדיף רש"י לפרש שהכוונה "בלילות" בכלל, גם בלילות של ימי החול (ורק בתור פירוש שני הוא מביא שיתכן שהכוונה ל"לילי שבתות" – וראה משכיל לדוד מה שפירש בזה).

ג. מדוע באמת הברכה שבפרשתנו אינה כמו הברכה בפ' בחוקותי? – הרי זה מבואר מתוך פירוש רש"י:

בתחילת פרשת בחוקותי, על התיבות "אם בחוקותי תלכו" מפרש רש"י: "שתהיו עצמים בתורה", והיינו, שלא זו בלבד שמקיימים את המצוות כדי 'לצאת ידי חובה', אלא "עמלים בתורה" ומתייגעים בה יותר מהחיוב – ולכן גם ברכת הקב"ה באה (מדה כנגד מדה) באופן שלמעלה מדרך הטבע, עד כדי כך שהגשמים של "לילות שבת" לבדם מספיקים הם לכל צרכי הארץ;

אולם בפרשתנו מדובר על מצב שבו מקיימים את רצון ה' לפי שורת הדין – "והי' אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם גו'"; ולכן, אף שזוכים ישראל לברכה ה', הרי שברכה זו באה לפי שורת הדין ובהתאם לחוקי הטבע, ולכן (לפי הפירוש הראשון והעיקרי ברש"י) – צריכים לגשמים של כל לילות השבוע ולא די בהגשמים של לילי שבת לבד.

ובזה מתבארים על נכון דברי רש"י בפרשתנו שכתב: "ונתתי מטר ארצכם – עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי". וכבר תמהו המפרשים, מאי קמ"ל בזה?

ולפי דרכנו מובן, שנתכוון בזה לתת טעם לזה שהברכה שבפרשתנו אינה כה גדולה (כמו הברכה שבפ' בחוקותי), וע"ז מבאר, שבפרשתנו מדובר על מצב שבו "עשיתם" (רק) מה שעליכם, רק מה שמוחייבים לפי שורת הדין, ולא יותר מזה. ולכן "אף אני"

עתה, וסוף-כל-סוף הם יתגלו – הדבר מביא לידי שמחה.

וענין זה מודגש בימי הספירה, שענינם הוא הצמאון למ"ת, שמטעם זה סופרים את הימים עד שיהי' מ"ת.

וזהו ג"כ מ"ש דוד המלך "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי גו' כן בקדש חזיתך", ופירש אדמו"ר הזקן בשם מורנו הבעש"ט נ"ע: "כן בקדש חזיתך" – "הלואי בקדש חזיתך". והיינו, שאף שנמצא במדרגה תחתונה ביותר, "בארץ צי' ועיף בלי מים", מ"מ הרי הוא מתברך "הלואי בקדש חזיתך" – "בקדש" דייקא, "קדש מלה בגרמי" שלמעלה גם מ"קדוש".

והטעם לזה – מצד גודל מעלת הצמאון (כנ"ל), שע"י הצמאון גופא יכול להתעלות למדרגה שאל"י הוא הצמאון, גם כאשר נמצא במדרגה תחתונה ביותר.

[בהמשך לזה אמר: ישנו ניגון מאדמו"ר הזקן על הפסוק "צמאה לך נפשי", – וצוה שינגנו את ניגון זה.

המסובים לא ידעו את הניגון, וניגנו כ"ק אדמו"ר זי"ע בעצמו כמה פעמים.

בהמשך צוה שוב שינגנו את הניגון "צמאה לך נפשי", וניגן בעצמו כמה פעמים כדי שילמדוהו היטב, ואמר:

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם, שלא ידייק על "זעכצנטל" (אחד חלקי שש-עשרה, תנועה קטנה ביותר). ואילו עכשיו לא אדייק גם על "אכטל" (שמינית, תנועה גדולה יותר).

ואח"כ אמר:

הניגון כולו, עד בבא השלישית – הוא בעל"י.

ב' תנועות הראשונות (כולל גם "כן בקדש") – הם דרך צמאון ובקשה

וזהי אחת מנקודות התוכן הפנימי שבניגון "ניע זשוריצ" כלפצי" – שאין צורך לדאוג ("ניע זשוריצ"), כיון שכל הענינים ישנם כבר עתה, וכאשר יגיעו לפונדק ("דא קראטשאמקו"), ויפרקו את כל מה שיש בידם ("פאנאנדערפאקן וואס מען האָט") – אזי יראו מה שיש להם באמת ("וועט מען ערשט יעמאלט זען וואס מען פארמאָגט"), ודבר זה יביא לידי "יין" – (לא יין שנותנים לנידונים בעונש קשה, אלא) יין "המשמח", שמגלה את הענינים הנעלים ביותר.

הצמאון עצמו מרוה

[בהמשך לזה צוה שינגנו את הניגון "ניע זשוריצ". ואח"כ אמר:]

אמנם, אע"פ שכבר עתה נפעלים כל הענינים, וסוף כל סוף (כשיגיעו ל"פונדק") יבואו לידי גילוי כו' (כנ"ל) – הרי סו"ס בינתיים, בשעת ההליכה בדרך, הכל הוא בהעלם, ונמצא שבפועל – אין בידינו שום דבר ("מען פארמאָגט גאָרניט"). וא"כ נשאלת שוב השאלה – מצד איזה ענין תהי' השמחה?

והעצה לזה היא – ענין הצמאון:

כאשר ישנו צמאון לגילוי אלקות – הרי צמאון זה גופא מרוה במקצת, כיון שהצמאון מרומם את האדם לאותה מדרגה שאל"י הוא צמא, וכמאמר הבעש"ט "במקום שרצונו של אדם שם

לקט מתוך דברות קודש
בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
הדברים באו כאן באופן שנאמרו, כמעט ללא עריכה, מלבד
שינויים קלים להקל על הקורא

סיפורם של ארבעה ניגונים – במסילת החיים

כאשר הולכים לקראת משיחו – יש ללכת בשמחה / כיצד? יש לדעת שכל
ההמשכות נעשים כבר עתה / אמנם הרי בינתיים אין בידינו שום דבר, וא"כ איך
תהי' השמחה? והעצה לזה – הצמאון, שהיא מרוה במקצת / כשנמצאים במצב
שאינן אפילו צמאון – אזי העצה לזה היא להתבונן עד כמה גדול ריחוקו מהקב"ה
עד שאפילו צמאון אין לו

אמונה בביאת המשיח והשמחה בעבודה של זמן הגלות

[צוה לנגן את הניגון "אני מאמין באמונה
שלמה בביאת המשיח", ואח"כ אמר:]

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר שאנו הולכים
לקראת משיח צדקנו, וכאשר הולכים
לקראת משיח צדקנו – יש ללכת בשמחה.

אלא שכאשר עושה האדם חשבון,
אליבא דנפשי, ממעמדו ומצבו – יכול
לחשוב: מצד איזה ענין יכול הוא להיות
בשמחה?

מצד מצבו בעצמו – ידע איניש בנפשי'
כו'; ואפילו מצד התורה ומצוות שמקיים
– הרי אין הוא מרגיש מה שנפעל ע"י קיום
התומ"צ שלו, שהרי בזמן הזה כל הענינים
הם באופן ד"מתן בסתר" (כפי שמצינו
הלשון בזה), וכמונח בתיבה סתומה.
וא"כ, כיצד יכול הוא להיות בשמחה?

והמענה לזה:

יש לדעת שכל ההמשכות נעשות כבר
עתה, בזמן הגלות, ולעתיד לבוא יתגלו
הענינים שנמשכו ע"י קיום התומ"צ
בזמן הזה דוקא. וכאשר עושים חשבון,
שלאמיתו של דבר כל הענינים ישנם כבר

– הקב"ה "אעשה (רק) מה שעלי": אמנם ברכה מהקב"ה, אבל רק כפי שזה מתאים עם
דרכי הטבע, ולא יותר מזה.

ד. אלא שלפי דרכנו יקשה מדברי רש"י על הפסוק בפ' תבוא (כו, טו) "השקיפה
ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל וגו'", ששם מפרש רש"י: "עשינו
מה שגזרת עלינו – עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת 'אם בחוקותי תלכו ונתתי
גשמיכם בעתם'"; הרי שרש"י מביא את הברכה המרובה שבפ' שבחוקותי, ואעפ"כ,
הוא נוקט בלשון הדומה ללשונו כאן: "עשינו מה שגזרת עלינו – עשה אתה מה שעליך
לעשות"!

אמנם כד דייקת בלשון רש"י שם נמצא שינוי והוספה: אין הוא אומר שם "עשינו מה
שעלינו" (בדוגמת לשונו כאן: "עשיתם מה שעליכם"), אלא "עשינו מה שגזרת עלינו".
ובזה הוא החידוש:

הלשון "גזירה" מדגיש את זה שהאדם מבטל את שכלו ומקבל על עצמו עול מלכות
שמים אף שאין הדבר מתיישב בהבנתו וכו', ובלשון רש"י (בתחילת פ' חוקת): "גזירה היא
מלפניי אין לך רשות להרהר אחרי".

וזהו ההבדל בין "עשיתם מה שעליכם" לבין "עשינו מה שגזרת עלינו":

הלשון "עשיתם מה שעליכם" יש בה משמעות של קיום המצוות באופן רגיל ומיורש
(ולכן גם השכר בא בהתאם לגדרי הטבע, כנ"ל), ואילו הלשון "עשינו מה שגזרת עלינו"
מדגיש את לימוד התורה וקיום המצוות מתוך עמל ויגיעה מיוחדת, למעלה מהבנת
השכל כפי טבעו של אדם (ולכן גם השכר בא למעלה מגדרי הטבע – הברכה "ונתתי
גשמיכם בעתם" שבפ' בחוקותי).

ודו"ק.

תפילה - "קדשים" או "מעשה בראשית"?

ולעבדו בכל לבבכם

איזו היא עבודה שהיא בלב היו אומר זו תפלה (יא, יג. תענית בתחילתה)

בנוגע לסדר התפילות, שחרית מנחה וערבית, מצינו, שלפעמים נמנו בסדר "שחרית מנחה וערבית" (ברכות רפ"ד. ועיין פני יהושע וצל"ח שם, ועוד), ולפעמים נמנו בסדר "ערבית שחרית ומנחה" (ראה תהלים נה, יח הובא בברכות לא, א. וראה עוד בזה במקור הדברים).

ויש לומר הביאור בטעם שני סדרים אלו, ע"פ מה שמצינו שני ענינים במהותה של תפלה:

א. הפירוש הפשוט של "תפלה" הוא מלשון בקשה, מה שהאדם מבקש את צרכיו מאת הקב"ה. ב. התפילה היא "עבודה שבלב", והיינו, שהתפילה ענינה לעבוד את ה' ולידבק בו, וכמו שמצינו ש"חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים" (ברכות ל, ב), ומבואר בטור "שהיו מתבודדים ומכוונו בתפלתן עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות" (אורח סצ"ח).

שני ענינים אלה, הגם ששונים הם בתכלית, שהרי במצב של דביקות לאדון הכל ב"ה אין חושבים על צרכי האדם, מ"מ, תרוייהו איתנהו ב' בתפילה, ש"עבודה שבלב" היא, וגם מלשון בקשה.

והנה ידוע (חולין פג, סע"א) ד"במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה", ו"בקדשים לילה הולך אחר היום". ועפ"ז יש לומר שב' הסדרים בהתפלות תלוי אם תפלה היא כ"קדשים" או כ"מעשה בראשית". ולפי המבואר לעיל, תרוייהו איתנהו בה. מצד גדר "עבודה שבלב" שבתפילה הוי התפילה כמו גדר "קדשים", דכמו ענין הקרבנות כפשוטו הוא הקרבה לה', כך הוא ענין התפלה, מה שהאדם דבק בה' ועומד לפני ה'; ובקשת הצרכים שבתפלה היא כמו ענין "מעשה

בראשית", שהאדם חושב על צרכי עצמו.

ולכן מצינו שני הסדרים, תפילת ערבית כסיום ג' התפילות, מצד גדר "קדשים" שבה שהלילה הולך אחר היום, ותפילת ערבית כהתחלת ג' התפילות, מצד גדר "מעשה בראשית" שבה, שהיום הולך אחר הלילה.

(עי' לקוטי שיחות חל"ה עמ' 125 ואילך)

בין אותיות הכתב ללימוד בעל פה

ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם

(יא, יט)

בשו"ע יו"ד (סי' רמה ס"ח) כתב המחבר: "מכניסים התינוקות להתלמד בן חמש שנים שלימות, ובפחות מכאן אין מכניסין". וכתב ע"ז הרמ"א: "ומ"מ מיד שיהי' בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה".

והקשה בביאורי הגר"א (שם ס"ק יט) "איני מבין שיחתו, דהא מיד שמתחיל לדבר חייב . . . והעיקר כמ"ש בגמ' משעה שיתחיל לדבר".

ויש לתרץ ע"פ מה שכתב כ"ק אדמו"ר הזקן בריש הל' תלמוד תורה שלו, ד"משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה כו' ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים בעל פה עד שיהא בן חמש שנים כו' וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותיות התורה כדי שירגיל לקרות בתורה".

והיינו, שאדמו"ר הזקן מחלק בין אותיות הכתב למה שמלמדו בעל פה. דגיל שלש שנים נאמר על "אותיות התורה", היינו צורת הכתב, אך חיוב לימוד התורה כדיבור הוא משיתחיל לדבר.

וא"כ, לא קשה מידי על הרמ"א, דדברי הרמ"א ברור מללו דקאי על "אותיות התורה", היינו אותיות הכתב, משא"כ החיוב ללמד את בנו "משיתחיל לדבר" קאי על החיוב ללמד פסוקי תורה בעל פה. וק"ל.

(עי' אגרות קודש ח"י"ב עמ' רפח. חיד"ע עמ' מ)

לקראת שבת

כא

למקום, ועל ידי זה נשלמת הכוונה העליונה באצילות העליון, על ידי הברואים היותר קטנים המתגלגלים בבין של עולם היש הגשמי.

חסידי חב"ד לדורותיהם מתחנכים מאבותיהם ואבות אבותיהם בדרכי החסידות, 'לחיות' עם פתגם של 'עבודה' ועם סיפור של 'עבודה', המכניסים חיות פנימית בהתבוננות שקודם התפלה, בבכיה הלבבית או השתפכות השמחה בשעת התפלה, ובלימוד התורה בחיות שלאחר התפלה ובהנהגת היום בכל אחד ואחד לפי מהותו ועניניו בלא הבדל בין יושבי אהל לבעלי עסקים, בכל היום.

"בלע מרור לא יצא" - לא יוצאים במרירות שבדרך בליעה

ההתאוננות על מצבו הרוחני אינה מדרכי בעלי עבודה בחניכי חסידי חב"ד, וכמאמר הידוע ומפורסם בין אנ"ש בענין 'בלע מרור לא יצא', ותוכנו דאם המרירות ממצבו בעבודה הוא בדרך 'בליעה', היינו בכללות הנקרא בלשון העולם "א מאך מיטן האנט" (=עשיית תנועה (של ביטול) בידו), הנה 'לא יצא' - עם אופן מרירות שכזה לא יוצאים מהרע.

טוב ורע הם שמות התואר המתארים את הנברא נוצר ונעשה, וקודם חטא עץ הדעת היו שני סוגים מיוחדים ומובדלים זה מזה, הטוב הי' טוב בתכלית ונקי מכל שמץ רע, והרע הי' רע בתכלית בלי שום תערובות טוב, ועל ידי חטא עץ הדעת נעשה תערובות טוב ורע, אשר הטוב אינו נקי בתכלית ויש בו תערובות רע והרע אינו רע בתכלית ויש בו גם תערובות טוב.

ועל דבר זה מיוסד ענין העבודה בהפרדת הרע מן הטוב והוצאת הטוב מן הרע על ידי העבודה בשני אופני היתוך, א) הוצאת הנקי מהפסולת ב) הסרת הפסולת מהנקי, ושני אופנים אלו באים על מלואם בסדר מסודר בעבודת בעלי עבודה בדרכי החסידות, אשר בשניהם העיקר לא להיות מרומה בטוב הנמצא בו, ולא ליפול ברוחו מהלא טוב, ולעתים אכן גם מהרע הנעלם או הגלוי הקיים אצלו.

על כל אחד לדעת בבירור שיש אצלו כחות נפשיים לתקן ולסדר את עניניו, הן בהפרדת הרע והן בקנין הטוב, והעיקר הוא השקידה בעבודה ופועל.

(אגרות קודש ח"ט עמ' שי-שיא)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

השגחה פרטית ומניעת ההתאונות

פיסת קש המתגלגלת ביום השוק במקום היריד, הנה ה' יתברך מוציא רוח מאוצרותיו על מנת להשלים את ההשגחה הפרטית עם פיסת קש זו, לגלגלה ולהרימה ממקום למקום, עבור כוונה מיוחדת הידועה רק לעצמות אין סוף ברוך הוא

השגחה פרטית על גלגולו של הקש

באחת משיחות הקדש של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע זכיתי לקבל את פתגמי הוד כ"ק רבינו הזקן ומאמריו אשר הואיל להגיד לפני החבריא קדישא, חניכיו האברכים, כשחזר בפעם הראשון ממעזריטש. אשר הוד כ"ק מורנו הרב המגיד מסר לו שם את תורותיו ושיחותיו של מורנו הבעש"ט והדגיש אשר כשיחזור לביתו הנה באחת מתורותיו ברכים ידבר בענין השגחה פרטית לפי תורתו ודעתו של הבעש"ט.

עלה המתגלגל ביום השוק בכיכר, הנה ה' יתברך מוציא רוח מאוצרותיו על מנת להשלים את ההשגחה הפרטית עם העלה, לגלגלה ולהרימה ממקום אחד למקום שני, לשם כוונה מיוחדת הידועה רק לעצמות אין סוף ברוך הוא.

עצמות אין סוף, אשר האציל את אצילות העליון הקדוש והזך, הנה, בכח העצמות, ברא את ה'יש הראשון' בעולם הבריאה וצר צורתו בעולם היצירה ועשה אותו ליש גמור בעולם העשי' עד שהוא נהי' יש גמור בעולם הזה, ומונהג בהשגחה פרטית ממקום

יינה של תורה

ביאורים בענייני הפרשה על דרך החסידות

תפילת שמונה עשרה בקול רם

תפילה על פי הזהר - בלחש גמור / סולם התפילה - עד עולם האצילות / תפילת לחש - ביטול בתכלית / "ישראל וקוב"ה כולא חד"

תפילת האדם "עבודה שבלב" היא, כאמור בפרשתנו "ולעבדו בכל לבבכם - עבודה שבלב וזו היא תפילה" (יא, יג ובפרש"י). והנה עיקרה של התפילה היא תפילת שמונה עשרה, ותיקונה חז"ל בלחש, והדבר מובן בפשטות שבהיותה "תפילה שבלב" ראוי שתהי' בלחש, כי הדיבור בקול רם הוא היפך הכוונה העמוקה ורגש הפנימי של הלב.

ואף שהלכה פסוקה היא שתפילת שמונה עשרה היא בלחש, מכל מקום איתא בספר 'תורה אור' מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע (מה, ב. וכן כתב בספרו 'לקוטי תורה' שיר השירים מה, ב) דבר מופלא, אשר לעתיד לבוא בזמן הגאולה ישתנה הדבר, ו"אז יהי' שמונה עשרה בקול רם".

ויש לבאר היטב טעם החילוק באופן התפילה בין זמן הזה לימות המשיח, ותחילה יש ליתן טעם בדין תפילה בלחש בזמן הזה על פי פנימיות הענינים, ואזי יתברר אשר במצב הרוחני שישורר בעולם כבוא גואל צדק, ראוי יהי' להתפלל שמונה עשרה בקול רם דווקא, וכפי אשר יתבאר.

תפילה על פי הזהר - בלחש גמור

בגדר ה"לחש" דתפילת שמונה עשרה, נפסק להלכה "לא יגבי' קולו בתפלתו, ולא תפלל בלבו, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש", והיינו שדין תפילה בלחש אינו שיתפלל בלחש גמור, אלא צריך שיהי' בקול מעט, עד שיוכל לשמוע באזניו (רמב"ם הל' תפילה פ"ה ה"ט, וכן הוא בשו"ע או"ח סי' קא ס"ב).

לְקראת שבת

אבל בזוהר הקדוש (ויגש רי, א) משמע שצריך המתפלל שלא יישמע קולו כלל – "לצלאה בלחש בההוא קלא דלא אשתמע" וכתפילת חנה שנאמר בה (שמואל א א, יג) "וקולה לא ישמע", ועוד איתא בזוהר הקדוש שאם "ההיא צלותא אשתמע לאודנין דבר נש, לית מאן דציית לה לעילא" (ויקהל רב, א), והיינו שתפילה שאפשר לשמעה באוזן בני אדם אינה נשמעת למעלה.

ומובן מדברי הזוהר הקדוש, אשר על פי פנימיות התורה צריכה התפילה להיות בלחש גמור, ובאופן שלא ישמע כלל אפילו לאזני המתפלל (ראה של"ה רנ, סע"א (מספר דרך חיים). ועוד), ויש להתחקות אחר סיבת הדבר וטעמו.

סולם התפילה – עד עולם האצילות

התפילה היא סולם אשר בו ארבע שליכות, והאדם עולה בו בעילוי אחר עילוי, בדרגות רוחניות נעלות ובמידת התבטלותו אל הבורא ית"ש, והשליכה העליונה ביותר היא תפילת שמונה עשרה, שהיא כנגד עולם ה"אצילות" הרוחני (ראה סידור הארז"ל בתחילתו).

והנה, עולם ה"אצילות" הוא עולם רוחני נעלה ביותר, ומהותו היא אשר כל הכוחות והאורות שבאותו עולם אין להם מציאות משל עצמם והרי הם בטלים לחלוטין למי שאמר והי' העולם. דבעולמות תחתונים יותר, הרי אף שהם רוחניים, מכל מקום יש בהם מלאכים וברואים רוחניים קדושים שנבראו מאין ליש, והרי הם קיימים ועומדים ומשרתים לפניו ית', אבל עולם ה"אצילות" הוא "עולם האחדות", ששם מאיר בגלוי כיצד הוא יחיד ואין בלתו, והכל בטלים בתכלית לגביו.

ומעין זה היא גם עבודת היהודי בהתפללו את תפילת העמידה שהיא כנגד עולם האצילות, שבשעה זו עליו להכיר בכך שהשי"ת הוא יחיד ואין בלתו, ולבטל מציאותו וקיומו כלפיו ית'.

וזהו גם מה שאמרו חז"ל (ברכות לג, א ועוד) שבעת התפילה צריך האדם להיות "כעומד לפני המלך", שאין זה רק דין באופן העמידה וצורתה שעלי' להיות בדוגמת העומד לפני המלך, אלא שזהו גופא ענינה ותוכנה של תפילת שמונה עשרה, שבשלב זה מגיע האדם למדריגה שבה הוא עומד לפני השי"ת וממילא מתבטל כליל ממציאיתו העצמית.

והדבר מתבטא גם בהלכה הפסוקה (טושו"ע או"ח סי' קד) אשר בעת תפילת לחש "אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו", שבהשקפה ראשונה נראה ביאור מצב ודין זה, אשר האדם עומד בתפילתו, ושומע פלוני השואל בשלומו, ומבחי' שהשואל הוא מלך ישראל, ומכל מקום צריך לנהוג באופן שאינו מפסיק מתפילתו. אבל בדרך הפנימיות יש לפרש דין זה בעומק יותר, דהאדם העומד בתפילת העמידה, לפני מלך מלכי המלכים הרי אין לו שום מציאות עצמית, וממילא אינו שומע ואינו מבחין, ואין שייך כלל היכי תימצא ששייב שלום לאותו מלך !

לְקראת שבת

ולהעיר מתנחומא הובא בפרש"י (דברים ב, ה) "מדרך כף רגל" – "ועמדו' רגליו ביום ההוא".

(אגרות קודש ח"ז עמ' שבה)

הוספה בצדקה וחיזוק האמונה

...כיון אשר אצל איש ואשה הישראלים, הרי הגשמיות והרוחניות יחד יהלכו, יכולים לפעול על בריאות הגוף על ידי חיזוק בבריאות הנשמה, ובפרט במצות, וכמאמר רז"ל³ "רמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אבריו של אדם", מובן שמיחוש ברגלים – התיקון ברוחניות שלו הוא בעניני צדקה, שהרי הוא "היקום אשר ברגלו" כדברי רז"ל,

ועוד והוא העיקר בעניני אמונה, שהיא המעמידה את כל האדם, וכפסק דין רז"ל⁴ "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר "וצדיק באמונתו יחיי", ו"עמך כולם צדיקים", ואף ש"כל ישראל מאמינים בני מאמינים" – הרי אמונת בני" צריכה להיות דוקא באופן שתשפיע על מהלך מחשבתו במשך כל היום, ז.א. שבכל מאורע וענין יחקור ויחפש ענין ההשגחה פרטית אשר בו, למרות ההעלם וההסתר דלבושי הטבע, וידע ברור אשר כל זמן שלא מצא נקודת ההשגחה פרטית – עדיין אינו יודע הענין והמאורע לאמיתתו, ועד כדי כך שיהי' חסר בשביעת רצונו. שמצב נפשי זה, הוכחה אשר אמונתו היא במילואה, ולא רק באופן מקיף או באופן חלקי, אף שגם אז פשיטא שמאמין הוא וכנ"ל דכל ישראל מאמינים בני מאמינים.

ועל האמור הוראה ברורה היא ברז"ל, וכדבריהם על הכתוב "והי' אמונת עתך וגו'" – "אמונה זה סדר זרעים, שמאמין בחי העולמים וזורע" (ירושלמי הובא בתוס' שבת ל"א א'), שפירשו שאפילו בענין הזריעה אינו סומך על חוקי הטבע, כי אם אך ורק על אמונתו בחי העולמים, ורק זה ממריצו להשליך הגרעינים בארץ ולהאמין שסו"ס יצמיח.

(אגרות קודש ח"ח עמ' רפ-רפא)

צדקה בממונו ובגופו

כותב אודות הכאב ברגלו הימנית. הנה נוסף על מה שעושה בדרך הטבע, למלאות הוראות הרופאים במקצוע זה, הרי על פי המבואר בכמה מקומות אשר צדקה היא בחינת רגל בקומה הרוחנית של האדם, וענין הצדקה כוללת צדקה בממונו וצדקה בגופו, היינו טרחת הגוף בענינים דאהבת ישראל, עליו להוסיף אומץ בשני ענינים אלו, והשי"ת יוסיף ברכתו בהנוגע לבריאותו ברוחניות ובפרט בגשמיות.

(אגרות קודש ח"ט עמ' צב)

⁽²⁾ זכריה יד, ד.

⁽³⁾ מדרש משלי לא, כט.

⁽⁴⁾ מכות כד, א.

תפילת לחש – ביטול בתכלית

ומעתה יובן מה שנפסק בזוהר שדין לחש שבתפילת שמונה עשרה גדרו הוא שלא ישמיע אפילו לאזניו, דסיבת דין לחש שבתפילה הוא משום שדיבור האדם הנשמע אל הזולת מורה על כך שהוא קיים והוא מחשיב עצמו למציאות, וכאשר מתפלל בלחש הרי זה משום שאינו מרגיש עצמו למציאות, וכפי שנתבאר בסה"ק ש"לכן תפילה היא בלחש ובחשאי . . בחינת ביטול במציאות ממש לגמרי, והיינו בחינת השתפכות [הנשמה] אל חיק אבי' [הקב"ה] ממש, להיות כאין ואפס ממש" (תורה אור ויחי מה, ג).

ומכיוון שעומק פנימיות דין לחש הוא מה שהאדם בטל במציאות להשי"ת, הרי מובן שכשם שצריך שאחרים לא ישמעו תפילתו, כמו כן עליו להתפלל בלחש גמור שלא ישמיע אפילו לאזניו, כיוון שגם בעיני עצמו הוא אינו נחשב למציאות כלל. וזהו טעם מה שפסקו בזוהר שתהי' התפילה "בההוא קלא דלא אשתמע", אפילו לאזני המתפלל.

"ישראל וקוב"ה כולא חד"

והנה, כל האמור הוא רק בזמן הזה, ואילו בשני ימות המשיח "אז יהי' שמונה עשרה בקול רם". ומאחר שנתבאר שענין הלחש שבתפילה מורה על תכלית ביטול האדם להשי"ת, הרי הדבר הפלא ופלא: היאך ייתכן אשר דוקא בימות המשיח, עת אשר יגלה כבוד השי"ת על כל יושבי תבל, תהי' התפילה בקול רם, שהוא לכאורה מורה על הרגשת מציאותו העצמית של האדם, וחיסרון בהתבטלותו להקב"ה?

[הביאור דלקמן נאמר על יסוד דברים שכתב כ"ק הרה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל [אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע] על שולי גיליוני ספר הזוהר שלו, בהיותו משולח לארץ גזירה ב"עוון" הפצת היהדות במסירות נפש ברוסיה הסובייטית. נסתלק בגלותו ביום כ' מנחם אב תש"ד].

וביאור התמיהה הלזו טמון הוא באחד החידושים והעילויים הנפלאים שיתגלו לעתיד לבוא.

דהנה עבודת ה"ביטול" בזמן הזה היא באופן שכל כוחות האדם, שכלו ומידותיו על כל פרטיהם המה בטלים בתכלית אל מול גדולתו ית' ומרגישים אשר אין להם שום מציאות לעומתו.

ובפרט לעתיד לבוא, בבוא גואל צדק, הרי אז יקום בשלמות הייעוד "ונגלה כבוד ה'", שכבוד ה' יתגלה ויאיר בכל מקום ופינה בעולם, עד אשר "וראו כל בשר יחדיו" (ישעי' מ, ה), שכל נברא ונמצא "יראה" וירגיש במוחש את מציאותו ית' וגדולתו, וממילא יכיר בכך שאין לו מציאות אמיתית, ויהי' בטל לגמרי כלפי השי"ת.

אמנם, אלו הדברים אמורים אודות כל שוכני תבל, מלבד ישראל עם קרובו. שכאשר יבוא משיח צדקנו יתבטא אצלם ענין הביטול באופן אחר לגמרי:

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

טיפול רוחני למיחושי הרגליים

מבט על ענינן של הרגליים ברוחניות והדרך לטפל בהן בגשמיות - מצוות הצדקה בגוף ובממון והאמונה המעמידה את הקומה הרוחנית של האדם

ה'קום אֲשֶׁר בְּרָגְלֵיהֶם

זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו
(עקב יא, ו. רש"י)

העקב ברוחניות

בטח שאל את מר ד"ר . . שי' בהנוגע להמיחוש שלו, אם אין לזה שייכות להילוך הדמים ברגל, כוונתי שלפעמים בגידים הדקים הרחוקים יותר מהלב אינו במהירות כל כך ככל הדרוש הילוך הדמים.

ועל פי הנזכר לעיל באדם התחתון בגופו, מובן יותר דיוק לשון רו"ל "עווונות שאדם דש בעקביו" (ע"פ פי' ראשון דרש"י ע"ז יח, א), שבהן דרושה השגחה מיוחדת שתורגש בהם פעולת הלב, לב ישראל, אשר אפילו בגלותא ער הוא לתורה ומצותי וק"ל.

(אגרות קודש חפ"ז עמ' ריג)

ובמה שכותב על דבר המיחוש במדרך כף הרגל; הרי כבר נתבארו בדא"ח [=דברי אלקים חיים - כינוי לספרי חסידות] ענין הרגל והעקב בפרט ברוחניות. וכדאית תוספת אומץ בהם ברוחניות, ובמילא תומשך הטבה גם בגשמיות (עיי' תו"א בתחלתו ובלקו"ת לג"פ שם, ד"ה אין הקב"ה בא בטרונא, ובכ"מ).

(עפ"ז יש להסביר הדיעה (ברכות כה, ב) אשר בעקב אין שייך "כלי עצמותי תאמרנה" ("משבחאן ואודן"), כי ענינו קב"ע ומס"נ).

ויוכן זה בהקדם מה שאמרו בגמרא (גיטין סב, א) על הפסוק "בי מלכים ימלוכו", שרבנן הפוסקים הלכה בתורה נקראים "מלכים", ואף שהשי"ת הוא נותן התורה והוא ית' המלך הגוזר ומצווה, מכל מקום נקרא החכם בעצמו "מלך", מחמת ש"אינו תופס מקום מצד עצמו כלל", והוא רק "בביטול אל דבר ה' ורצונו וחכמתו", ועל כן "דבר המלך הוא השלטון והוא בחינת מלך שגוזר ואומר שאם יטעון ראובן כך כו' יהי' כך" (תורה אור וישב כז, ב), והיינו, שכאשר החכם בטל בתכלית אל הקב"ה, נק' החכם בשם "מלך" כי מעוצם ביטולו, הרי כאשר הוא מדבר, אין זה אדם נפרד ח"ו אשר אומר דבריו שלו, אלא יש כאן דברי מלכו של עולם, שהחכם חוזר בפיו, ובמילא, אין כאן אדם שפל ובטל, אלא "מלך", כי הבנתו והשגתו ופסקיו אינם כאין ואפס, אלא הם גופא פסקיו של השי"ת ומלכות החכם היא מלכותו של הקב"ה בלבד.

ועד"ז יהי' לעתיד לבוא אצל כל עם ישראל, עם קרובו, שאז ירגישו במוחש כיצד "ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד" (ראה זהר ח"ג עג, א), שכל מציאותם של ישראל היא מה שהם מאוחדים וכלולים בהשי"ת. כי כאשר יזרח אור השי"ת על תבל ויושבי, אז יכירו ישראל שאינם מציאות נפרדת ממנו ית' ח"ו, אלא הם מאוחדים עמו ית' בתכלית. ונמצא, שביטולם של בני ישראל לא יגרום ל"שבירת" מציאותם כבכל יושבי תבל, אלא להיפך, שידעו ויכירו שאמיתית מציאותם של ישראל היא התאחדותם בהשי"ת שהוא הנמצא האמתי.

ומאחר שנתבאר שכל מציאותם של ישראל לעתיד תהי' בגלוי רק ההתבטלות אל השי"ת, הנה יוכן מה שבזמן הזה תפילת העמידה היא בלחישת ולעתיד בקול רם דווקא: דיבורו של האדם מורה על מציאותו, ועל כן בזמן הזה שעיקר עבודת הביטול הוא לשלול את מציאות האדם, מתבטא הדבר בכך שהתפילה היא בלחש ואפילו לאזניו לא ישמיע, אך לעתיד, כאשר יתגלה שמציאות בני ישראל היא גופא גילוי מציאותו ית' בעולם, תהי' התפילה בקול רם, כי דיבורם של ישראל ומציאותם אינם דבר נפרד ממנו ית' אלא גם דיבורם הוא דיבורו של הקב"ה, מאחר שדבוקים הם בתכלית אל הקב"ה, וכאשר יתפללו בקול רם יתגלה לעין כל כיצד כל דיבורם הוא רק גילוי אחדותו ית' בעולם.

רבינו הזקן בהל' ת"ת שם, אחר שהזכיר דאינן במצות ת"ת, "אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאדה שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידה". היינו דבזה יש לה חלק במצות הבעל והבן גופיהו, והם הלא בגדר "מצווה ועושה" (אלא שאעפ"כ לא הוי טעם שיברכו ברכה"ת

כי הלא סיוע זה אינו חיוב עליהן, ודוקא לימוד הלכות הצריכות הוא חיוב הגורם לברכה"ת. ועיי"ע בלקו"ש שם אריכות הביאור בגדר סיוע זה במצוות הבן והבעל ע"פ דברי הר"ן גבי חלקה של אשה במצות פו"ר, ואכ"מ).

פטורה מלימוד התורה – וכיו"ב.

הש"ס בקידושין במה דאמר ד"בנותיכם" אינן בכלל "ולמדתם אותם".

(ושפיר יכולות לברך "ונתן לנו את תורתו" (שהרי עפ"הנ"ל גם להן ניתנה התורה (במ"ת) בנוגע (וע"י) המצוות שלהן (אבל בבני נח אכן סו"ס אין שייך שיברכו "אשר נתן לנו את תורתו"), וראה שו"ע רבינו סי' קפז שמטעם זה אומרות הנשים בברה"ז "ועל תורתך שלמדתנו").

ומאחר שלימוד הלכות (דמצוות אלו) נעשה ענין ותכלית בפ"ע (של לימוד התורה), מובן ששוב אין הוא מוגבל רק לשעה ש"צריכה לידע היאך לעשותן" בפועל. ולכן גם האשה היודעת כבר הלכות הצריכות לה ויודעת "היאך לעשותן", יש לה שייכות ללימוד התורה, ולכן יכולה לברך ברכות התורה. ועפ"ז מובן מה שדייק רבינו וכתב בטעם דנשים מברכות ברה"ת טעם זה דוקא כראשון ועיקרי, שהרי בענין זה יש לנשים שייכות לתורה מצ"ע.

ובל"ה הראיות דלעיל מן הש"ס שאין הנשים בכלל ת"ת כלל אינן סתירה, כי אף שנתבאר שבלימוד ההלכות הצריכות להן יש ענין של לימוד התורה, בכ"ז מכיון שחיוב זה מסובב מחיובן במצוות שלהן, הרי אין לומר ע"ז שהן "במצוות ת"ת", ובמילא אין שייך לומר שיקבלו ע"ז שכר כמצוה ועושה במצוות ת"ת. וע"ד המבואר בע"ז שם גבי לימוד התורה דב"ג בשבע מצוות דידהו, דאף שיש בזה מעלת התורה כנ"ל, עד שהוא ככה"ג, בכ"ז "אין מקבלים עליהם שכר כמצוה ועושה" אלא כמי שאינו מצוה ועושה". ורק לזה כיוון

ועפ"ז מובן מה שלא אמר בגמרא דנשים יש להן זכות תורה מצד זה שחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן, כי הא דקאמר בסוטה שם "הא אינה מצווה כו' נהי דפקודי לא מפקדא כו'" הכוונה בזה היא (לא שאין למצוא בנשים חיוב דלימוד התורה, כ"א) בנוגע ל"זכות תורה", פירוש בנוגע להשכר המיוחד שיש על מי ש"מפקדא", מצות לימוד התורה כ"מצווה ועושה", שדוקא שכר זה (זכות מצות ת"ת) "מגנא כולי האי". ולהכי בלימוד הלכות הצריכות להן, אם כי יש לאשה בזה יוקר מעלת התורה כו', מ"מ אין היא "מצווה ועושה", ואין לה זכות זו דתורה שישנה למצווה ועושה. וזהו כוונת הש"ס במאי דלא רצה לומר דהנשים זכייין בלימוד הלכות הצריכות.

ומעתה י"ל דכשמקשה בסוגיין "אילימא זכות תורה הא אינה מצווה כו'" הכוונה גם על התורה שלומדת לדעת לקיים מצוותיה. ועפ"ז יומתק גם הקס"ד "אילימא זכות תורה" שהוא (גם ובעיקר) על ענין זה דתורה (יוקר התורה) שישנו בנשים, ומ"מ המסקנא "הא אינה כו'" כי גם בזה "אינה מצווה (בתורה) היא", כנ"ל.

ומעתה יתבאר תירוץ הש"ס דזכייין דוקא באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גבריהו כו', ורק זכות זו דאגרא כו' תולה לה לסוטה, כי בהך מילתא שפיר יש להן זכות של מצוה ועושה, וכמו שהאריך

פנינים

דרוש ואגדה

בין חמימות הנחש לקרירות העקרב

במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב (ח, טו)

בנוגע לאדם העומד בתפילה איתא בגמ' "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, עקרב כרוך על עקבו יפסיק" (ברכות ל, ב). ויש לבאר הדברים בעבודת האדם לקונו:

איתא בספר ערכי הכינויים (מערכת נחש) שנחש ארסו חס, ועקרב ארסו קר. ועפ"ז מובן בעבודת האדם, שה"נחש" מורה על אדם שיש בו "חמימות" והתלהבות בעניני עולם הזה, ועי"ז שיש אצלו התלהבות בעולם, הרי זה מפחית אצלו את ההתלהבות בקדושה. ו"עקרב" מורה על אדם קר שאין בו חיות וחמימות כלל.

"עקרב" גרוע יותר מ"נחש". כי, בשעה שיש לו התלהבות וחום, הנה הגם שזה אצלו בעניני העולם, אבל אעפ"כ הרי זה מורה על חיות, ובמילא יכולים להחליף זאת בחיות והתלהבות בקדושה. אבל בהיותו בקרירות, שזהו סימן על היפך החיות, הרי זה גרוע הרבה יותר.

ועפ"ז יובנו דברי הגמרא:

כאשר יהודי עומד בתפלה, ולפתע אווזות בו חמימות של העולם, "נחש כרוך על עקבו" – הנה הגם שאין זה כפי הרצוי, מ"מ, "לא יפסיק", אין לו להפסיק מתפלתו, כי אם להמשיך להתפלל. כי, סוף-כל-סוף, כיון שיש בו חיות, יהפך את החיות וההתלהבות לקדושה.

אבל כאשר עומד בתפלתו ואווזות בו קרירות, "עקרב כרוך על עקבו" – הנה הגם שזהו רק על עקבו, היינו שהקרירות לא פעלה במוחו ולבו, אלא רק בעקביים, מ"מ, יפסיק מתפלתו. כי, אם באמצע התפלה אווזות בו קרירות, העדר החיות, הרי זו ראי' שכל סדר העבודה שלו אינו כדבעי, ולכן עליו להפסיק מסדר עבודה זה, ולפתוח בסדר עבודה חדש – עבודה מתוך חיות והתלהבות.

(ניפ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 375)

מדוע תפש משה את הלוחות?

ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשכרם לעיניכם

(ט, יז)

הקשה באור החיים הק' "למה הוצרך לתופסם והלא בידו היו" (וכן הקשו באלשיך, ש"ך עה"ת ועוד)? ויש לומר הביאור בזה:

בלוחות שניות אמרו חז"ל (תנחומא פרשתנו ט) שמשם נהג בעין טובה ונתנם לישראל, והיינו, שנתנו לו עצמו, אך הוא בעינו הטובה נתנם לישראל. ועד"ז י"ל גם בלוחות ראשונות, שנתנו למשה במתנה, ומ"מ להיותו "טוב עין" לא הי' בדעתו לקנותם לעצמו אלא לינתם לישראל. וזהו שמשמיענו הכתוב "ואתפוש גו' ואשכרם", שלפני שמשם שבר את הלוחות, הנה מכיון שבתחילה נתכוון לינתם לישראל, הי' צורך בתפישה מיוחדת כדי להפקיע מחשבתו הקודמת ולקנותם לעצמו כדי שיהיו שלו לגמרי, ואח"כ שברם.

ומזה רואים גודל אהבתו של משה לצאן מרעייתו:

אמרו חז"ל (שמו"ר פמ"ג, ה. ועוד) בטעם אמירת "אנכי ה' אלקיך" ל' יחיד, שהוא "ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל . . . לא להם צוית . . . אלא לי לבדי". ועד"ז הוא בנוגע לשבירת הלוחות, שמצד גודל אהבתו של משה ומסירת נפשו עבור כלל ישראל, רצה לסלק מהם כל שייכות לשבירת הלוחות, כך שכל זה יהי' רק על "אחריותו" בלבד, ולכן "תפש" הלוחות, שיהיו שלו לגמרי.

ואף שלא היתה לו שום שייכות לחטא העגל (אפילו לא בגדר דיש בידו למחות, שהרי הי' בהר), מ"מ, לא זו בלבד שהשתדל עד כדי מסירת נפש לפעול כפרה על החטא (כמו שאמר "אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא גוי"), אלא שגם שבירת הלוחות (שבאה בסיבת חטא העגל) עשה משה באופן שהוא בלבד האחראי לזה.

(ניפ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 51 ואילך)

נח, אף שאינו בא לכתחילה מצ"ע, כ"א הכנה מוכרחת בשביל דבר אחר – קיום מצות אלו – מ"מ נעשה עי"ז ענין לעצמו, לימוד התורה מצ"ע. ומחמת כל זה יש בו גם הענין הנפעל ע"י לימוד התורה, דהרי הוא ככה"ג.

[ואשכחן דוגמא לדבר בקדשים, עיי' זבחים יג ע"א די"א דהולכת הדם למזבח על מנת לזרוקו הויא מד' עבודות שמחשבה פוסלת בה (והלכה כן, ראה רמב"ם הל' פסוהמ"ק פ"ג ה"ד). וביאר הגאון מרגליות (צפצ"נ עה"ר פ"פ מסעי, ועוד) דאף שההולכה הכרחית היא (בנדו"ז) **בשביע'** הזריקה שלאח"ז, סו"ס אחר שיש בה צורך וחיוב נעשה חשיבות בפ"ע והוי עבודה שמחשבה בה פוסלת. ובאמת גם מאן דפליג שם ע"ז הוא כי ס"ל ד"אפשר בלא הילוך שוחט בצד המזבח". מיהו בנידון דבר המוכרח בעצם, וע"ד נדו"ד, י"ל שגם ר"ש מודה שנעשה ענין וחשיבות בפ"ע].

ומעתה מוכן עד"ז בלימוד התורה דנשים, דהא דחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן, אם שהוא (לא מצד מצות לימוד התורה מצ"ע, כ"א) בשביל "לידע היאך לעשותן" (היינו שהוא דבר הכרחי **בשביע'** קיום המצות), בכ"ז נעשה הלימוד ענין בפ"ע. ולכן מברכות הן משו"ז ברכות התורה. ומתורן בפשטות דאינו סתירה לילפוטא ד"בניכם ולא בנותיכם", כי אכן אינן במצוה זו דת"ת המדוברת כאן, ועדיין יש להן שייכות בענין של חיוב לימוד תורה כגדר בפ"ע, ודו"ק היטב שרבינו נקט "אשה אינה במצות ת"ת", ולא כתב

ברכה"ת טעם שאינו שייך בכל הנשים ולכל היותר הו"ל להביאו כטעם נוסף (וכן הקשה בשו"ת בית הלוי ח"א סי' ו' על האגור ותירוצו שם צ"ע להעמיסו בל' האגור).

ונראה דהוא ע"ד דאשכחן (ב"ק לח, א. סנהדרין נט, א. ע"ז ג, א) גבי נכרי הלומד תורה "שנאמר אשר יעשה אותם האדם גו' כהנים ליום וישראלים לא נאמר כו' למדת שאפי' נכרי ועוסק בתורה (בשבע מצוות דידהו, סנה' שם) הרי הוא ככהן גדול". והנה חשיבות זו בנכרי אינה סתם ענין בפ"ע של מעשה חיובי, כמו כל מעשה של מצוה שעושה וכיו"ב, אלא היא מצד מעלה המיוחדת ללימוד תורה דוקא, וכמ"ש בתוס' שם ד"להכי נקט כה"ג משום דכתי' יקרה היא מפנינים ודרשי' (הוריות יג, א) מכה"ג הנכנס לפני ולפנים כו", שזוהי מעלת התורה. ולכאורה הדבר נפלא מן הדעת שהרי התורה לא ניתנה אלא לישראל, ומה שהנכרים מותרים ללמוד תורה (אף כי "נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה", כמבואר בסוגיין, סנהד' שם), הוא רק לפי שנצטוו לקיים ז' מצוות ב"נ וצריכים ללמוד הלכותיהן בשביל לידע איך לעשות, ומאין להם המעלה דעסק התורה (שאינה במצוות שלהם). ועל כרחין צ"ל דמאחר שבפועל מחויבים ב"נ ללמוד הלכות דמצות אלו (משום הא דבלא"ה לא יוכלו לקיימן), הנה אף שלימודם הוא בשביל קיום המצות, מ"מ, כיון שעכ"פ סוף סוף נעשו מחויבים לעמוד תורה – שוב יש בהם גם הגדרים דלומד תורה, כולל מעלות הנ"ל. או בסגנון אחר, לימוד תורת ד' מצות ע"י בני

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

מצות ת"ת בנשים

יסיק דחיובן בלימוד הלכות הצריכות הוי בגדר ת"ת ולא רק הכשר מצוה /
יפלפל במה שהש"ס לא הזכיר חלקן הנ"ל בת"ת אלא דוקא הא דאקרויי ואתנויי
לבנייהו ולבעלייהו

הגר"א או"ח סי' מז ס"ד שכתב על דברי האגור הנ"ל דהדברים "דחויין מכמה פנים וקרא צווח ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם היאך תאמר וצונו ונתן לנו", ועוד הא אמרו בברכות יז ע"א. ועוד עיי' בסוטה כא ע"א גבי זכות התולה לסוטה "זכות דמאי, אילימא זכות תורה הא אינה מצווה כו'", משמע להדיא דאינה בכלל ת"ת; ומתיר ע"פ המימרא "נשים במאי זכין באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו כו'", הרי דרק בזה זכותם ואין להם זכות דלימוד משלהן.

ועוד צ"ע בהנ"ל בהל' ברכות השחר, דהלא חיוב לימוד הלכות הצריכות הוא – כלשון רבינו עצמו – בכדי "לידע אותן", "לידע האיך לעשותן", וא"כ הבקיהא בדיני' ופטורה מללמוד ההלכות (עיי' ברכי יוסף סי' מז אות ז) לכא' אין שייך לחייבה בברכת התורה מטעם זה, ומעתה איך הביא רבינו כטעם ראשון ועיקרי לחיוב

גרסינן בקידושין כט: דאין אשה חייבת בת"ת מדאמר קרא בפרשתנו ולמדתם אותם את בניכם, בניכם ולא בנותיכם, והביאו לדינא רבינו הזקן בהל' ת"ת פ"א הי"ד דאשה אינה במצות ת"ת כו', וסיים "ומכל מקום גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כו'" ונסמן על הגליון לספר האגור (הובא במג"א). והנה כ' רבינו הזקן בהל' ברכות השחר סו"ס מז שמצד חיובן ללמוד הלכות הצריכות מברכות נמי ברכת התורה (ואח"כ הוסיף טעם אחר לזה, עיי' להלן). ולכא' מוכח דהוי מגדר ת"ת ממש ולא רק מעשה דהכשר מצוה (שמצד חיובן במצוות אלו מחויבות נמי להכשיר עצמן לקיומן ע"י ידיעת הלכותיהן).

איברא דיל"ע בזה טובא כי פשטות הילפותא "את בניכם ולא בנותיכם" משמע דאינן בלימוד התורה, וכל' רבינו גופי' "אשה אינה במצות ת"ת" (ועיין בביאורי